

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА**

географічний факультет

кафедра географії України

КУПАЧ ТЕТЯНА ГЕННАДІЇВНА

АТРАКТИВНІСТЬ ГЕОГРАФІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

**Методичні рекомендації по проведенню практичних та семінарських
занять для студентів спеціальності: «Географія рекреації та туризму»**

Київ – 2015

Купач Т.Г.

Атрактивність географічного середовища: Методичні рекомендації по проведенню практичних та семінарських занять (для студентів ВНЗ). – К., 2015, *****; –25 с.

Рецензенти:

Доктор географічних наук, професор Дмитрук О.Ю.;

Кандидат географічних наук, доцент Аріон О.В.

Рекомендовано до друку Вченою радою географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 10 від 10 грудня 2014 року)

В методичних рекомендаціях викладено програму курсу навчальної дисципліни, що торкається ряду теоретичних питань перцепційної географії, естетики ландшафту, які впроваджуються в предметній галузі. Розроблена програма сприяє формуванню системи методичних знань та навичок в дослідженнях атрактивності середовища та механізмах естетичного сприйняття середовища людиною та його оцінці. В методичному виданні подано ряд практичних робіт та вимоги до їхнього виконання згідно програми курсу навчальної дисципліни. Рекомендовано для студентів спеціальності «Географія рекреації та туризму» вищих навчальних закладів.

ЗМІСТ

1.	Вступ	3
2.	Навчально-тематичний план лекцій і практичних занять навчальної дисципліни	5
3.	Програма навчальної дисципліни: змістовий модуль 1	6
4.	Програма навчальної дисципліни: змістовий модуль 2	16
5.	Рекомендована література	24

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Атрактивність географічного середовища» є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» з *галузі знань* 0401 – природничі науки, напряму – 040140 географія.

Навчальна дисципліна входить у **цикл предметів вільного вибору студентів** за *спеціальністю «Географія рекреації та туризму»*. Її орієнтовано на вивчення естетичних якостей середовища що оточує людину, на з'ясування механізмів естетичного сприйняття ландшафтів людиною з метою оцінки та використання атрактивних ресурсів середовища в рекреаційній та туристській діяльності.

Викладається у **восьмому семестрі бакалаврата в обсязі – 72 год. (2 кредитів ECTS)** з яких: *лекції – 28 год., семінарські заняття – 14 год., самостійна робота – 30 год.* На 4 курсі (8-ий семестр) передбачено **2 змістових модулі та підсумкові модульні контрольні роботи**. Завершується дисципліна – **заліком**.

Мета дисципліни – отримання студентами знань про естетику оточуючого середовища як науковий напрям досліджень, про об'єкт-суб'єктне поле естетики середовища та естетичного сприйняття навколишнього середовища людиною, механізми формування образів ландшафту та розуміння естетичних якостей середовища, про ландшафтно-естетичні преференції та ландшафтні смаки різних періодів та епох, про методичні підходи та способи дослідження естетичного в середовищі та механізмів сприйняття прекрасного в ньому.

Завдання полягають у наступному:

- формування студентами системи базових знань з перцепційної географії, естетики ландшафту, що впроваджуються в предметній галузі;
- формування системи методичних знань та навичок в дослідженнях атрактивності середовища та механізмах естетичного сприйняття середовища людиною;
- вивчення основних напрямків застосування результатів досліджень атрактивності середовища в професійній діяльності;
- огляд складових природного середовища існування людини в ракурсі

атраکتивного сприйняття;

- надбання навичок оцінки атрактивності середовища.

Курс складається з **двох** змістових модулів.

Перший присвячений вивченню загальних теоретичних понять перцепційної географії, естетики ландшафту, що впроваджуються в предметній галузі, формуванню системи методичних знань та навичок в дослідженнях атрактивності середовища та механізмах естетичного сприйняття середовища людиною та його оцінці.

Другий присвячено вивченню основних напрямків застосування результатів досліджень атрактивності середовища в професійній діяльності та огляду складових природного середовища існування людини в ракурсі атрактивного сприйняття.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати** базові позиції в теорії та практиці естетики ландшафту, що впроваджуються в туристську діяльність:

- Поняття атрактивності та естетичного.
- Завдання естетики ландшафтів.
- Основні наукові принципи, підходи естетики середовища.
- Становлення та еволюція ідей естетичного в середовищі.
- Механізми сприйняття ландшафтів.
- Фактори сприйняття середовища людиною.
- Властивості ландшафтів в схемах сприйняття.
- Образи ландшафтів та схеми формування образів ландшафтів.
- Ландшафтні преференції та ландшафтно-естетичні якості ландшафтів.
- Пейзажні композиції. Елементи пейзажних композицій.
- Точки пейзажного огляду.
- Фізіономічні класифікації пейзажів.
- Оцінка естетичності ландшафтів.

Студенти також повинні оволодіти наступними **уміннями**:

- Орієнтуватися в наукових школах та наукових напрямках дослідження атрактивних та естетичних властивостей середовища;
- Користуватися методами та методиками оцінки естетичних властивостей середовища.

Місце дисципліни в системі підготовки фахівців у сфері туризму: дана дисципліна інтегрує в собі знання з фізичної географії, ландшафтознавства, культурології, математичної статистики, топографії та картографії готуючи студентів до подальшої фахової роботи в сфері туристської діяльності.

Контроль знань і розподіл балів, які отримують студенти.

Контроль здійснюється за модульно-рейтинговою системою.

У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять тема 1 (лекції 1-4), а у змістовий модуль 2 (лекції 5-7) обов'язковим для заліку є виконання практичних робіт згідно тем 1 та 2.

Оцінювання проводиться за такими видами оцінок:

	ЗМ 1		ЗМ 2	
	Мін. – 10 балів	Мах. – 30 бали	Мін. – 15 балів	Мах. – 30 балів
Доповідь	“2” x 1 = 2	“2.5” x 2 = 5	“2” x 3 = 6	“5” x 3 = 15
Реферат	“2” x 1 = 2	“2.5” x 2 = 5	“1.5” x 3 = 4.5	“2” x 3 = 6
Письмова робота	“2” x 2 = 4	“5” x 2 = 10	-	-
Модульна контрольна робота 1	2	10		
Модульна контрольна робота 2			4.5	9

Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж критично-розрахунковий мінімум – **25 балів** – для одержання заліку обов'язково виконують самостійну роботу.

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі МКР здійснюються у відповідності до „Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу” від 1 жовтня 2010 року.

Семестр закінчується заліком із максимально можливим балом виконання залікової контрольної роботи в **40 балів**.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ лекції	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари/практичні	Самост. робота
8-й семестр				
<i>Змістовий модуль 1</i>				
1	Об'єкт, предмет та завдання атрактивності географічного середовища. Об'єкт-суб'єктне поле естетичного сприйняття ландшафтів. Розуміння естетики середовища в різні епохи та періоди – еволюція смаків.	4	2	6
2	Образ ландшафту та естетичні якості ландшафту.	6	2	4
3	Методи вивчення естетичних якостей середовища.	6	2	4
4	Складові природного середовища - факторні складові атрактивного сприйняття оточуючого світу. Геологічна будова та рельєф регіону. Клімат регіону. Гідрологічні особливості територій. Рослинність та тваринний світ.	2	2	4
Модульна контрольна робота №1				
<i>Змістовий модуль 2</i>				
5	Культурні ландшафти: існування та діяльність людини в природному середовищі. Вплив антропогенного фактора на атрактивність регіонів.	2	2	4
6	Місто – атракція чи проблема. Сприйняття міського ландшафту. Архітектурна еkleктика міста, як чинник атрактивного сприйняття. Семіотика міста. Образ міста в мистецтві	4	2	4
7	Об'єкти заповідання в якості атракцій. Сади-парки, парки: еталони рукотворної природи в естетиці.	4	2	4
Модульна контрольна робота №2				
ВСЬОГО за 8-й семестр		28	14	30

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1**

**ТЕМА 1. ОБРАЗ СЕРЕДОВИЩА ТА МЕХАНІЗМИ ЕСТЕТИЧНОГО
СПРИЙНЯТТЯ**

Лекція 1. *Об'єкт, предмет та завдання атрактивності географічного середовища. Перетин понять атрактивну та естетичне. Об'єкт-суб'єктне поле естетичного сприйняття ландшафтів. Розуміння естетики середовища в різні епохи та періоди – еволюція смаків.*

Об'єкт, предмет навчальної дисципліни. Поняття атрактивності та естетичного. Завдання естетики ландшафтів. Основні наукові принципи, підходи естетики середовища. Місце естетики ландшафтів в колі природничих та гуманітарних наук. Становлення та еволюція ідей естетичного в середовищі. Механізми сприйняття ландшафтів. Фактори сприйняття середовища людиною. Властивості ландшафтів в схемах сприйняття.

Лекція 2. *Образ ландшафту та естетичні якості ландшафту.*

Образи ландшафтів та схеми формування образів ландшафтів. Ландшафтні преференції та ландшафтно-естетичні якості ландшафтів. Ландшафт та пейзаж. Пейзажні композиції. Елементи пейзажних композицій. Точки пейзажного огляду. Фізіономічні класифікації пейзажів. Емоційність пейзажів.

Лекція 3. *Методи вивчення естетичних якостей середовища.*

Оцінка естетичності ландшафтів. Структурно-інформаційний аналіз. Анкетування. Картографічні методи в дослідженні атрактивності середовища. Методи експертизи. Когнітивні методи. Психофізичні методи.

Лекція 4. *Складові природного середовища, як фактори атрактивного сприйняття оточуючого світу. (4 год.)*

Атрактивність геологічної будови та рельєфу регіону. Клімат регіону та його вплив на атрактивність. Гідрологічні особливості територій, та вплив води на атрактивність. Рослинність та тваринний світ – атракції середовища.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №1. Становлення та еволюція ідей естетичного в середовищі

Практична робота № 1 організована у вигляді наукового семінару: студенти разом із викладачем обговорюють проблемні питання за тематичним напрямком. В ході наукової дискусії розкриваються аспекти філософії та естетики природи, еволюція понять та становлення категорій естетики середовища. На семінар виносяться теоретичні питання перцепційної географії та естетики середовища. Для проведення семінару перед студентами поставлена задача виконання ряду самостійних завдань. В ході семінарських занять студенти мають оволодіти навичками ведення наукової дискусії, тобто, задавати обґрунтовані питання, давати відповіді на поставлені питання, приводити аргументи які б підкреслювали власну думку по запропонованим темам семінарських занять. Для виконання поставленої мети студенти мають здійснити пошук достовірної інформації за запропонованими темами, отриману інформацію оформити у вигляді реферату на 3-5 сторінок та зробити доповідь на 5-7 хвилин (доповідь-презентація). Реферат крім стислого викладення інформації у вигляді тез має містити власні аналітичні висновки по проблемному питанню та перелік інформаційних джерел й ресурсів.

Проблемні питання на самостійне опрацювання до семінару

1. Естетичне сприйняття Природи в античну епоху: філософія Піфагора, Сократа, Платона, Аристотеля.
2. Зародження канонів естетики та краси.
3. Ландшафтні смаки античності: Індія, Китай, Дворіччя, Єгипет, Греція, Рим.
4. Естетичне сприйняття Природи в ранньому Середньовіччі (до 14 ст.): християнський світогляд на красу природи та людину.
5. Ландшафтні смаки раннього Середньовіччя.
6. Сприйняття естетичного в епоху Відродження (14- 16 ст.) – «культ людини».
7. Оточуючий світ в мистецтві Відродження.

8. Канони Леонардо да Вінчи.
9. Зародження «декоративного садівництва» в епоху відродження.
10. Естетика сприйняття Природи Нового часу (епоха Просвітництва): Дідро, Вольтер, Кант, Гегель.
11. Зародження пейзажних парків 17-18 ст.
12. Естетика «Переоцінки цінностей» (поч. 19 ст.-поч. 20 ст.).
13. Ландшафтні смаки «Переоцінки цінностей».
14. «Екологізація» краси природи – 20 -21 ст.
15. Гешталь-теорії сприйняття середовища.
16. Школа «новий погляд» - реалії сприйняття.
17. Перцепція Е. Брунсіка.
18. Теорія сприйняття Джеймса Гібсона.
19. Осмислення сприйнятого середовища в теоріях когнітивної психології.
20. Трансакційна школа сприйняття середовища (Еймс А., Ітелсон У., Кілпатрик Ф.)
21. Осмислення сприйнятого середовища – розробки Р. та С. Капланів.
22. Географи в естетиці ландшафту.
23. Ландшафтно-естетичні преференції сприйняття середовища.
24. Гармонічні канони Природи: симетрія, асиметрія.
25. Гармонічні канони Природи: пропорційність.
26. Гармонічні канони Природи: перспектива.
27. Гармонічні канони Природи: ритмічність.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №2. Виділення на місцевості та опис точок пейзажного огляду

Завданням практичної роботи № 2 є пошук точок пейзажного розкриття в ландшафті і розробка оглядового маршруту.

Метою практичної роботи є отримання навичок розробки стежок та маршрутів пейзажного огляду, як частини каркасу естетичного сприйняття оточуючих ландшафтів при естетичному облаштуванні зон відпочинку при ландшафтному плануванні територій. Практична робота побудована на частковому використанні методики знаходження точок пейзажного

розкриття в ландшафті за кутами пейзажного огляду (типологія Ерінгіса К.І.). Практична робота включає в себе дві взаємопов'язані частини. *Перша* полягає в ознайомленні із територією дослідження по картографічним джерелам. *Друга* заключається в натурному вивченні та прямому пошуці точок огляду в досліджуваному ландшафту. Точки огляду можна організувати у оглядовий маршрут.

Візуалізація сприйняття образів середовища потребує певної дистанції між пейзажем та суб'єктом. Дистанція візуального сприйняття залежатиме від точки пейзажного огляду з якої відбувається споглядання (від найбільшої та найменшої перспективи самого пейзажу).

Разом із статичним спогляданням сприйняття пейзажних оглядів може відбуватися в процесі проходження по певному маршруту (від точки до точки). Маршрути можуть бути зімкненими та розімкненими. З кожної оглядової точки відкривається свій ландшафт або принаймні певна варіація одного ландшафту.

На далекооглядність, ракурс, глибину пейзажної перспективи та пейзажне різноманіття має вплив місцеположення точок огляду.

За типологією К.І. Ерінгіса, оглядові точки в ландшафті розрізняються за кутами пейзажного огляду і бувають:

Щілинними (вісти) – кут менше за 30 градусів;

Секторними – 30-115 градусів;

Панорамними – 120-240 градусів;

Кругорамними – кут більший за 240 градусів.

При описі точок потрібною є фіксація наявності обмежуючих простір оглядів бічних куліс та фону. При описі пейзажів необхідно встановлювати глибину перспективи та структуру пейзажних композицій (виділення елементів та зв'язків).

Далалекооглядність точки розраховується за формулою:

$$d \approx 113\sqrt{h},$$

де d та h – вимірюються в кілометрах, h – висота точки огляду відносно поверхні Землі.

В таблиці, що подана нижче, наведено декілька прикладів обрахованих відстаней до горизонту при спостереженні на різних висотах (без врахування рефракції та ряду кліматичних та погодних характеристик місцевості).

Приклади відстаней до горизонту при спостереженні на різних висотах

Висота над поверхнею Землі (h)	Відстань до горизонту (d, км)
1,75 м (огляд з висоти власного зросту)	4.7 км
25 м (9-ти поверховий будинок)	17.9 км
50 м (16-ти поверховий будинок)	25.3 км
2 км (гора)	159.8 км
10 км (огляд з літака)	357.3 км

Робота оформлюється у вигляді аналітичного звіту, що ілюструється картосхемою місцеположення точок огляду, малюнками або фотографіями виднокола та коротким описом точок огляду і структури пейзажних композицій які відкриваються з визначених фокальних місць.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №3. Оцінка ступеня привабливості середовища за естетичними якостями ландшафтів

Завдання практичної роботи № 3 спрямоване на оцінку ступеня привабливості середовища за естетичними якостями ландшафтів.

Метою практичної роботи є отримання студентами навичок у проведенні тематичного опитування респондентів з метою виявлення ландшафтно-естетичних переваг опитуваних та подальшій оцінці ступеню привабливості ландшафтів.

Технічним прийомом практичної роботи є виставлення респондентом оцінки ступеня привабливості ландшафту через його естетичні якості або виміри, які впливають на переваги людини.

Для організації роботи потрібно:

1. Сформувати набір фотографічних карток (портфоліо), які б презентували типологічно різні ландшафти. Це можуть бути ландшафти наступних класів:

природні (території з відсутнім або мінімальним природокористуванням) – гірські (високо-, середньо-, низькогірні), заболочені або озерні місцевості, ліси, плавні, лучні або лучно-степові тощо;

ландшафти із різним ступенем господарського впливу (такі, що використовуються у виробничій діяльності) – агроландшафти, пасовищні землі, лісогосподарства, сади, лісопарки, стави та водосховища тощо;

техногенні (сильно змінені внаслідок людської діяльності, в яких компоненти природи контрастують по відношенню до технічних споруд) – селітебні ландшафти (міські, сільські) транспортні;

штучні або мистецькі (ландшафти, що створюються людиною керуючись певними уявленнями і поглядами, відновлюючи вигляд природного ландшафту, або відтворюючи копію колишнього, або іншого вже десь існуючого) – парки, садово-паркові ансамблі, рекреаційні місцевості, штучні ландшафти на рекультивованих землях тощо.

2. Сформувати групу респондентів, не менше 15 осіб.
3. Розробити анкету.
4. Розробити або обґрунтувати шкалу оцінювання.
5. Перед опитуванням роз'яснити респондентами сутність дефініцій запропонованих до розгляду в анкеті (семантику кожної з якостей середовища за якими експерт бажає провести оцінку).

Використовуючи метод бальної оцінки або метод семантичного диференціалу потрібно оцінити окремі естетичні якості ландшафтів, які представлені в наборі фотозображень.

Метод бальної оцінки базується на демонстрації фотозображень ландшафтів і пропонується оцінити в балах (від найменшого – 1 до найбільшого – 5 або 7) естетичні якості ландшафту. Отримані бальні оцінки обробляються стандартними методами математичної статистики з визначенням середнього арифметичного значення балів, дисперсії та варіації.

Якщо група респондентів є різноманітною за особистісними характеристиками (віком, статтю, культурними рисами, етнічними рисами та ін.) параметри ландшафту оцінюються за підгрупами в межах цілої групи респондентів і оцінюється ступінь відмінності в особливостях сприйняття. Таблична адаптація параметрів середовища для бланку оцінювання пропонується нижче.

Приклад № 1.

Бланк опитування №1   Дата проведення опитування _____

Вік _____; Стать _____; Регіон мешкання _____

.....інші позиції згідно із правилами розробки анкет.....

Холістичні якості взяті до аналізу	Шкала оцінок, бали						
	7	6	5	4	3	2	1
Привабливий							
Складний							
Зрозумілий							
Узгоджений							
Загадковий							
Просторовий							
Натуральний							
інші якості ...							
....							

Студентом на власний розсуд обираються якості за якими буде відбуватися оцінка естетичності ландшафтів.

Метод семантичного диференціалу методично базується на поданні набору фотокарток. До кожного фотозображення додається стрічковий бланк шкали (кожен бал рахується сантиметром стрічки) – крайніми точками кожної шкали є антоніми. Наприклад, гарний-потворний, узгоджений-хаотичний, зрозумілий-загадковий та таке ін. Риска між антонімічними значеннями холістичних якостей є нейтральним значенням оцінки. Респондентом ставиться позначка на сантиметровій шкалі, що на його думку відповідає оцінці якості ландшафту на зображенні. Відстань в сантиметрах від початкової точки до позначки респондента відповідає балу оцінки. Масив отриманих даних обробляється статистично.

Приклад № 2.

Бланк опитування №1   Дата проведення опитування _____

Вік _____; Стать _____; Регіон мешкання _____

.....інші позиції згідно із правилами розробки анкет.....

потворний	0			10	привабливий
типовий	0			10	загадковий
хаотичний	0			10	узгоджений

Після проведеного опитування та підрахунку кількісних показників привабливості потрібно у висновках провести порівняльний аналіз думок та вказати що саме, які естетичні якості впливають на привабливість того чи іншого ландшафту при сприйнятті.

Контрольні запитання та завдання для змістовного модуля 1:

- 1.Методи вивчення естетичних властивостей середовища. Пізнавальні методи.
- 2.Перцепційна-когнітивні виміри ландшафту за С. та Р. Капланами: Складність та Загадковість, як категорії пізнання ландшафту.
- 3.Методи вивчення естетичних властивостей середовища. Психофізичні методи.
- 4.Перцепційна-когнітивні виміри ландшафту за С. та Р. Капланами: Узгодженість та Зрозумілість, як категорія розуміння, з'ясованості ландшафту.
- 5.Методи вивчення естетичних властивостей середовища. Когнітивні методи.
- 6.Пейзаж та образ ландшафту: спільне та відмінні риси. Формування пейзажної композиції.

- 7.Методи вивчення естетичних властивостей середовища. Експертні методи.
- 8.Просторово-часова структура пейзажної композиції. Елементи пейзажної композиції.
- 9.Методи індивідуального та групового експертного оцінювання естетичних якостей середовища.
- 10.Поділ пейзажних композицій за складністю пейзажної побудови.
- 11.Методи експертних шкал. Шкала Лінтона. Шкала Ерінгаса-Будрюнаса.
- 12.Ієрархія композиційних складових пейзажів.
- 13.Застосування психофізичних методів в оцінці естетики ПТК: поєднання методів експертних шкал та соціологічних опитувань.
- 14.Пейзажні композиції за глибиною видової перспективи. Атрактори ландшафтів.
- 15.Методи: бальної оцінки привабливості середовища та семантичного диференціалу.
- 16.Оглядові пейзажні точки. Класифікація та характеристика.
- 17.Методика «найнятого фотографа» при оцінці естетики середовища.
- 18.Пейзажні композиції за глибиною видової перспективи. Головні елементи глибинно-просторової композиції при візуальному аналізі ландшафтів.
- 19.Базис методів аналізу та оцінки привабливості ландшафтів С. та Р. Капланів.
- 20.Пейзажні композиції за глибиною видової перспективи. Другорядні елементи глибинно-просторової композиції при візуальному аналізі ландшафтів.
- 21.Атрактивність географічного середовища – об'єкт, предмет, завдання дисципліни.
- 22.Методологічна основа досліджень атрактивних якостей середовища – теорії «дистанційного» сприйняття.
- 23.Методологічна основа досліджень атрактивних якостей середовища – теорії «задіяного» сприйняття.
- 24.Основні наукові напрями досліджень естетичних якостей географічного середовища. Ландшафтоцентричний напрям.
- 25.Основні наукові напрями досліджень естетичних якостей географічного середовища. Антропоцентричний напрям.

26. Основні наукові напрями досліджень естетичних якостей географічного середовища. Перцепційно-когнітивний напрям.
27. Групи наукових підходів та методів вивчення естетичності середовища: інформаційно-естетичний підхід.
28. Групи наукових підходів та методів вивчення естетичності середовища: якісний підхід.
29. Групи наукових підходів та методів вивчення естетичності середовища: суб'єктивно-описовий підхід.
30. Групи наукових підходів та методів вивчення естетичності середовища: фізіономічний підхід.
31. Групи наукових підходів та методів вивчення естетичності середовища: географічний підхід.
32. Групи наукових підходів та методів вивчення естетичності середовища: психолого-феноменологічний підхід.
33. Основні категорії естетики ландшафту та естетичні якості ландшафту: краса та природність (натуральність).
34. Основні категорії естетики ландшафту та естетичні якості ландшафту: гармонія та потворне.
35. Основні категорії естетики ландшафту та естетичні якості ландшафту: величне та піднесене.
36. Основні категорії естетики ландшафту та естетичні якості ландшафту: своєрідність та різноманітність.
37. Основні категорії естетики ландшафту та естетичні якості ландшафту: загадковість та зрозумілість.
38. Основні категорії естетики ландшафту та естетичні якості ландшафту: впорядкованість та складність.
39. Фізіономічні риси середовища при оцінці естетичних властивостей та характеристик. Колір та освітленість.
40. Фізіономічні риси середовища при оцінці естетичних властивостей та характеристик. Звуки та запах.
41. Композиційні риси середовища при оцінці естетичних властивостей та характеристик. Перспектива та симетрія.
42. Композиційні риси середовища при оцінці естетичних властивостей та характеристик. Регулярність.

- 43.Композиційні риси середовища при оцінці естетичних властивостей та характеристик. Пропорційність.
- 44.Композиційні риси середовища при оцінці естетичних властивостей та характеристик. Масштабність.
- 45.Композиційні риси середовища при оцінці естетичних властивостей та характеристик. Контрастність.
- 46.Теорії сприйняття середовища: гештальт-теорії.
- 47.Теорії сприйняття середовища: екологічні теорії.
- 48.Теорії сприйняття середовища: імовірнісні теорії.
- 49.Теорії сприйняття середовища: теорії когнітивної психології.
- 50.Теорії сприйняття середовища: трансакційні теорії.
- 51.Образ ландшафту. Теорії та підходи щодо розуміння образу ландшафту: географічні.
- 52.Образ ландшафту. Теорії та підходи щодо розуміння образу ландшафту: географічно-фізіономічний.
- 53.Образ ландшафту. Теорії та підходи щодо розуміння образу ландшафту: психолого-феноменологічний.
- 54.Формування образу ландшафту: сенсорні та операційні образи.
- 55.Формування образу ландшафту: когнітивний образ.
- 56.Фокальні місця в ландшафті та місця розкриття ландшафту.
- 57.Інваріантні місця ландшафту, як інформаційно ціннісні елементи при формуванні образу ландшафту.
- 58.Структурні елементи ландшафту, що формують образ ландшафту.
- 59.Образ ідеального ландшафту.
- 60.Аудіо та аромообраз ландшафту.

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2**

ТЕМА 2. ЕСТЕТИКА КУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ

*Лекція 5. Існування та діяльність людини в природному середовищі:
споживання чи пошуки золоті середини. Вплив антропогенного*

***фактора на атрактивність регіонів. Культурні ландшафти, як атракції.
(2 год)***

Красиве та потворне – дві грані одного явища. Антропогенні ландшафти. Культурні ландшафти. Етнічний ландшафт. Етнокультурне значення ландшафтів. Сакралізація ландшафтів.

Лекція 6. Місто – атракція чи проблема. (4 год.)

Сприйняття міського ландшафту. Архітектурна еkleктика міста, як чинник атрактивного сприйняття. Семіотика міста. Образ міста в мистецтві

Лекція 7. Об'єкти заповідання в якості атракцій. Пейзажне мистецтво (живопис, музика, поезії, лірична проза) у формуванні атрактивного сприйняття оточуючого світу. (4 год)

Паркове мистецтво: ландшафт та духовність Сади-парки, парки: еталони рукотворної природи в естетиці. Ландшафт в музиці. Ландшафт в живописі. Ландшафт в літературі.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №4. Ландшафт ↔ Людина = Культурний ландшафт

Практична робота № 4 організована у вигляді наукового семінару: студенти разом із викладачем обговорюють проблемні питання за тематичним напрямком. В ході наукової дискусії розкриваються аспекти сприйняття ландшафту як культурного та розуміння поняття культурного ландшафту в різних наукових спільнотах світу. Для проведення семінару перед студентами поставлена задача виконання ряду самостійних завдань. В ході семінарських занять студенти мають оволодіти навичками ведення наукової дискусії, тобто, задавати обґрунтовані питання, давати відповіді на поставлені питання, приводити аргументи які б підкреслювали власну думку по запропонованим темам семінарських занять. Для виконання поставленої мети студенти мають здійснити пошук достовірної інформації за запропонованими темами, отриману інформацію оформити у вигляді реферату до 7 сторінок формату А-4 та зробити доповідь на 5-7 хвилин (доповідь-презентація). Реферат крім стислого викладення інформації у вигляді тез має містити власні аналітичні висновки по проблемному питанню та перелік інформаційних джерел й ресурсів.

Проблемні питання на самостійне опрацювання до семінару

1. Еволюція поняття «культурний ландшафт» у німецькій географічній сім'ї.
2. Культурна географія США: від Карла Зауера до Д.Костроува та С. Деніелса.
3. Тлумачення культурного ландшафту російськими та радянськими географами.
4. Французька школа культурного ландшафту.
5. Конвенція про світову спадщину ЮНЕСКО – визначення та правове регулювання культурного ландшафту.
6. Українські ландшафтознавчі школи про культурний ландшафт.
7. Антропогенний чи культурний ландшафт?
8. Інваріанти культурного ландшафту.
9. Критерії виділення та класифікування культурних ландшафтів.
10. Різновиди культурних ландшафтів.
11. Естетична геоморфологія.
12. Естетичність геології та рельєфу в рекреаційній діяльності.
13. Фізіономічні властивості ландшафтів та кліматичні характеристики.
14. Естетичність водних об'єктів в ландшафті.
15. Біологічне різноманіття його вплив на пейзажно-естетичні параметри ландшафтів.
16. Методики дослідження компонентів ландшафтів на предмет рекреаційного використання.
17. Пейзажно-естетична класифікація ландшафтів.
18. Матеріальне та духовне освоєння ландшафтів.
19. Ландшафти і ментальність.
20. Етногенез та ландшафт.
21. Божественне в ландшафті.
22. Релігія та середовище.
23. Сакралізація природи.
24. Сакральні ландшафти та заповідання.
25. Критерії віднесення сакральних ландшафтів до культурної спадщини.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №5. Естетика міських ландшафтів

Практична робота № 5 організована у вигляді наукового семінару: студенти разом із викладачем обговорюють проблемні питання за тематичним напрямком.

В ході наукової дискусії розкриваються аспекти формування атрактивного образу міського ландшафтного довкілля, сприйняття міських ландшафтів як культурних та розуміння естетики міського середовища, розглядаються проблеми комфортності міського середовища, в тому числі і психолого-естетичні.

Для проведення семінару перед студентами поставлена задача виконання ряду самостійних завдань. В ході семінарських занять студенти мають оволодіти навичками ведення наукової дискусії, тобто, задавати обґрунтовані питання, давати відповіді на поставлені питання, приводити аргументи які б підкреслювали власну думку по запропонованим темам семінарських занять. Для виконання поставленої мети студенти мають здійснити пошук достовірної інформації за запропонованими темами, отриману інформацію оформити у вигляді реферату на 7 сторінок та зробити доповідь на 5-7 хвилин (доповідь-презентація).

Реферат крім стислого викладення інформації у вигляді тез має містити власні аналітичні висновки по проблемному питанню та перелік інформаційних джерел й ресурсів.

Проблемні питання на самостійне опрацювання до семінару

1. Міський ландшафт як культурний.
2. Принципи естетичної організованості міського середовища.
3. Образи міста.
4. Парки та сади, як складові естетичного образу міста.
5. Різноманіття архітектурних стилів – вплив на естетику середовища.
6. Естетика міського середовища, як фактор формування атрактивного іміджу.
7. Лінгвістичні аспекти привабливості міського середовища.
8. Історичні та культурні пам'ятки як складові привабливого образу міста.

9. Урбанізація та естетика.
10. Техногенність урбосередовища та її вплив на атрактивність міського середовища.
11. Поетика міста.
12. Пейзажність міського середовища.
13. Композиційні властивості ландшафтів при плануванні міського середовища.
14. Комфортність міського середовища та пейзажно-естетичні якості.
15. Пейзажно-оглядові точки в міському середовищі.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №6. Естетика рукотворних садів.
Ландшафтний смак.

Практична робота № 6 організована у вигляді наукового семінару: студенти разом із викладачем обговорюють проблемні питання за тематичним напрямком.

Для проведення семінару перед студентами поставлена задача виконання ряду самостійних завдань. В ході семінарських занять студенти мають оволодіти навичками ведення наукової дискусії, тобто, задавати обґрунтовані питання, давати відповіді на поставлені питання, приводити аргументи які б підкреслювали власну думку по запропонованим темам семінарських занять.

Для виконання поставленої мети студенти мають здійснити пошук достовірної інформації за запропонованими темами, отриману інформацію оформити у вигляді реферату на 7 сторінок та зробити доповідь на 5-7 хвилин (доповідь-презентація).

Реферат крім стислого викладення інформації у вигляді тез має містити власні аналітичні висновки по проблемному питанню та перелік інформаційних джерел й ресурсів.

Проблемні питання на самостійне опрацювання до семінару

1. Пейзаж та ландшафт: паралелі.
2. Мистецтвознавчий феномен ландшафту.

3. Пейзажний живопис та сприйняття ландшафту.
4. Стилi живопису та ландшафти.
5. Розкриття природного середовища в пейзажному живописі українських митців.
6. Розкриття природного середовища в живописі світових митців.
7. Східна школа живопису та ландшафт.
8. Пейзажна поетика.
9. Відбиття ландшафтiв в прозових творах.
10. Ідеальні ландшафти в літературі.
11. Ландшафтні смаки давньої Індії.
12. Ландшафтні смаки Китаю та регіону Південносхідної Азії.
13. Ландшафтні смаки Дворіччя.
14. Ландшафтні смаки Єгипту.
15. Ландшафтні смаки та традиції Греції і Риму.
16. Ландшафтні смаки та традиції країн Далекого сходу.
17. Ландшафтні смаки раннього Середньовіччя.
18. Канони Леонардо да Вінчі в плануванні території та паркобудуванні.
19. Зародження «декоративного садівництва» в епоху Відродження.
20. Зародження пейзажних парків 17-18 ст.
21. Регулярні парки та палацові ансамблі.
22. Ландшафтні смаки епохи «Переоцінки цінностей».
23. Критерії культурної та природної цінності ландшафтiв та всесвітня спадщина.
24. Сучасні технології паркобудування та озеленення міст.
25. Організація простору за допомогою зелених технологій.

Контрольні запитання та завдання для модуля 2:

1. Еволюція поняття «культурний ландшафт» у німецькій географічній сім'ї.
2. Культурна географія США: від Карла Зауера до Д.Костроува та С. Деніелса.
3. Тлумачення культурного ландшафту російськими та радянськими географами.

4. Французька школа культурного ландшафту.
5. Конвенція про світову спадщину ЮНЕСКО – визначення та правове регулювання культурного ландшафту.
6. Українські ландшафтознавчі школи про культурний ландшафт.
7. Антропогенний чи культурний ландшафт?
8. Інваріанти культурного ландшафту.
9. Критерії виділення та класифікування культурних ландшафтів?
10. Різновиди культурних ландшафтів.
11. Утилітарне та естетичне сприйняття агроландшафтів.
12. Регулярність та контрастність, як властивості гармонійності агроландшафтів.
13. Пейзажність агроландшафтів: атрактори та пейзажне тло.
14. Класифікація агроландшафтів.
15. Агроландшафт, як культурний ландшафт.
16. Етнокультурні характеристики агроландшафтів.
17. Традиції агроландшафтного планування територій, як культурний спадок.
18. Атрактивність агроландшафтів.
19. Міський ландшафт як культурний.
20. Принципи естетичної організованості міського середовища.
21. Образи міста.
22. Парки та сади, як складові естетичного образу міста.
23. Різноманіття архітектурних стилів – вплив на естетику середовища.
24. Естетика міського середовища, як фактор формування атрактивного іміджу.
25. Лінгвістичні аспекти привабливості міського середовища.
26. Історичні та культурні пам'ятки як складові привабливого образу міста.
27. Урбанізація та естетика.
28. Техногенність урбосередовища та її вплив на атрактивність міського середовища.
29. Поетика міста.
30. Пейзажність міського середовища.
31. Композиційні властивості ландшафтів при плануванні міського середовища.

32. Комфортність міського середовища та пейзажно-естетичні якості.
33. Пейзажно-оглядові точки в міському середовищі.
34. Ландшафтні смаки Давньої Індії.
35. Ландшафтні смаки Китаю та регіону Південносхідної Азії.
36. Ландшафтні смаки Дворіччя.
37. Ландшафтні смаки Єгипту.
38. Ландшафтні смаки та традиції Греції і Риму.
39. Ландшафтні смаки та традиції країн Далекого сходу.
40. Ландшафтні смаки раннього Середньовіччя.
41. Канони Леонардо да Вінчі в плануванні та паркобудуванні.
42. Зародження «декоративного садівництва» в епоху Відродження.
43. Зародження пейзажних парків 17-18 ст.
44. Регулярні парки та палацові ансамблі.
45. Ландшафтні смаки епохи «Переоцінки цінностей».
46. Критерії культурної та природної цінності ландшафтів та всесвітня спадщина.
47. Сучасні технології парко будування та озеленення міст.
48. Організація простору за допомогою зелених технологій.
49. Матеріальне та духовне освоєння ландшафтів.
50. Ландшафти і ментальність.
51. Етногенез та ландшафт.
52. Божественне в ландшафті.
53. Релігія та середовище.
54. Сакралізація природи.
55. Сакральні ландшафти та заповідання.
56. Критерії віднесення сакральних ландшафтів до культурної спадщини.
57. Пейзаж та ландшафт: паралелі.
58. Мистецтвознавчий феномен ландшафту.
59. Пейзажний живопис та сприйняття ландшафту.
60. Стилi живопису та ландшафти.
61. Розкриття природного середовища в пейзажному живописі українських митців.
62. Розкриття природного середовища в живописі світових митців.
63. Східна школа живопису та ландшафт.

64. Пейзажна поетика.
65. Відбиття ландшафтів в прозових творах.
66. Ідеальні ландшафти в літературі.
67. Музика та ландшафт.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА до курсу

1. Боговая И. О., Фурсова Л. М. Ландшафтное искусство. М.: Агропромиздат, 1988.
2. Веденин Ю. А. Очерки по географии искусства. СПб.: Буланин, 1997.
3. Вергунов А. П., Денисов М. Ф., Ожегов С. С. Ландшафтное проектирование. М.: Высшая школа, 1991.
4. Вергунов А. П., Горохов В. А. Русские сады и парки. М.: Наука, 1988.
5. Геттнер А. География, ее история, сущность и методы. Л.: М.: Госиздат, 1930.
6. Гибсон Д. Экологический подход к зрительному восприятию. М., 1988
7. Голд Дж. Психология и география. – М.: Прогресс, 1990. – 304 с.
8. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір: Монографія. У 2-х т. – К.: видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – Т.2. – 503с,іл.
9. История эстетики. Памятники мировой эстетической мысли: В 5 т. М., 1962-1968.
10. Крисаченко В.С., Мостяев О.І. Україна: природа і люди. – К.: Інститут філософії НАН України, 2000. – 492 с.
11. Леонардо да Винчи. Книга о живописи//Эстетика возрождения. М., 1981. Т.2. С.361.
12. Линч, К. Образ города / К. Линч. – Пер. с англ. В.Л. Глазычева; Сост. А.В. Иконников; Под ред. А.В. Иконникова. – М.: Стройиздат, 1982. – 328 с.
13. Митин, И.И. Комплексные географические характеристики. Множественные реальности мест и семиозис пространственных мифов / И.И. Митин. – Смоленск: Ойкумена, 2004. – 160 с.
14. Мухина Л.И., Веденин Ю.А., Данилова Н.А. Оценка природных условий//Теоретические основы рекреационной географии. М., 1975. С.147.

15. Николаев В. А. Гармонические каноны природы // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 5. Геогр. 2002. № 2. С. 3-10.
16. Николаев В. А. Ландшафтоведение: Эстетика и дизайн: Учеб. пособие / В. А. Николаев. — М.: Аспект Пресс, 2003. — 176 с.
17. Николаев В. А. Феномен пейзажа // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 5. Геогр. 2002. № 6. С. 12-19.
18. Олійник Я.Б., Стецюк В.В. Природні та етнокультурні феномени України.- К.: Стафред-2, 2003, 200 с.
19. Саймондс Дж. Ландшафт и архитектура. М.: Стройиздат, 1963.
20. Смольянинов И.Ф. Красота природы и воспитание красотой. М., 1985. С.17.
21. Сычева А. В., Титова Н. Т. Ландшафтный дизайн. Эстетика деталей городской среды. Минск: Вышэйшая школа, 1984.
22. Тимофеев Д. А., Лихачева Э. И. Рельеф — эстетический элемент ландшафта // Рельеф среды жизни человека (экологическая геоморфология). М.: Медиа-ПРЕСС, 2002. С. 294-304.
23. Фролова М. Ю. Оценка эстетических достоинств природных ландшафтов // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 5. Геогр. 1994. №2. С. 27-33.
24. Экология и эстетика ландшафта: Монографический сборник // под ред. д.с.-х.н. проф. Ерингаса К.И. – Вильнюс: Минтис, 1975 – 257с., илл.
25. Эстетика природы//под ред. д. филос.н.К.М.Долгова- М.: Ин-т философии РАН, 1994. - 230с.

Навчальне видання

КУПАЧ ТЕТЯНА ГЕННАДІЇВНА

АТРАКТИВНІСТЬ ГЕОГРАФІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Методичні рекомендації по проведенню практичних та семінарських занять
для студентів спеціальності: «Географія рекреації та туризму»

Реквізити видання + наклад 300 прим.